

BOSHLANG'ICH SINFLARDA TA'LIMIY O'YINLARDAN FOYDALANISH

Ibadullayeva Inobat Abdullayevna
Qoraqolpog'iston respublikasi
Nukus shahri 46-sonli umumta'lim maktabi
O'zbek(davlat) tili fani o'qituvchisi
Kamalova Dilrabo Kaxramanovna
Toshkent shahar Mirzo Ulug'bek tumani 120-maktab
Boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada maktabda boshlang'ich sinflarni o'qitishda yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish usullari haqida fikr bildirilgan.

Kalit so'zlar: Muammoli ta'lim texnologiyasi, metodlar, ijodiy o'yin, ishbilarmonlar o'yini.

Boshlang'ich ta'lim jarayoni o'quvchilar ta'limiy faoliyatida ham, o'qituvchilarning pedagogik faoliyatida ham muhim davr hisoblanadi. Darsda to'g'ri foydalanilgan didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf ona tili va o'qish darslarida yangi mavzuni bayon qilishda hamda mustahkamlashda eng qulay metod hisoblanadi. Zero, o'yin bilimlarni o'zlashtirish yo'lidagi har qanday mashaqqatlarni osongina yengib o'tishga, qiyin jarayonni o'yinlar bilan uyg'unlashtirgan holda yengillatishga yordam beruvchi ta'lim usulidir. Darslarning shu zaylda tashkil etilishi barkamol shaxs tarbiyasida muhim qadam bo'lib xizmat qiladi. Ta'lim jarayonida uyushtiriladigan didaktik o'yinlar ham o'quvchilar tafakkurini rivojlantirish vositasi sanaladi. Didaktik o'yinlarga dam olish yoki vaqt o'tkazish vositasi emas, balki ta'lim beruvchi faoliyat deb qarash lozimdir. Boshlang'ich sinf ona tili darslarida uyushtiriladigan didaktik o'yinlar va ularning mustaqil fikrlash bilan bog'liq o'ziga xos xususiyatlari haqida fikr yuritamiz.

«O'qib ko'r-chi». O'qituvchi o'quvchilarga yozma va bosma harflar bilan katta-katta qilib yozilgan so'zlarni ko'rsatadi. O'quvchilar o'qiydilar. Tez va to'g'ri o'qigan o'quvchilar rag'batlantiriladi. Shu xildagi o'yinlar vositasida o'quvchilarning o'qish texnikasi shakllantiriladi. Bu o'yinni «Alifbe» davrida ham qo'llash mumkin. Uni undosh tovushlar hali o'rganilmagan davrda faqat tovushlar, keyinroq esa bo'g'inlar, so'zlar, gaplar vositasida o'tkazish mumkin.

«O'zim tekshiraman». Bu o'yinni o'tkazishda kichik hajmdagi diktant matni tanlanadi va u darsning kirish qismida o'tkaziladi. O'qituvchi o'quvchilarga kichik hajmdagi diktant yozdiradi. Barcha o'quvchilar yozib bo'lishgach, o'qituvchi xattaxtaga diktantni yozib ko'rsatadi. Mabodo diktant oldin xattaxtaga yozilib, usti yopib qo'yilgan bo'lsa, o'qituvchi pardani ochadi. O'quvchilar esa unga qarab o'zlari

yozgan diktantni tekshiradilar. Bunday diktantlarni alifbe davrida ham qo'llash mumkin bo'lib, o'qituvchi avvaliga faqat harflardan, so'ngra (undosh harflar bilan tanishtirilgach) bo'g'inlardan iborat quyidagicha turli variantlarda diktant yozdirsa, o'quvchilarning o'quv-biluv malakalari shakllana boradi.

1-variant: O,o, I,i, U,u, A,a.

2-variant: -Lo, -no, -to, -mi, -un, -in.

3-variant: Bola, lola, ona, zar, par.

4-variant: Bugun havo issiq.

“Hikoya” metodi. O'qituvchi xattaxtaga bir nechta so'z yozib qo'yadi. O'quvchilar mustaqil ravishda shu so'zlar ishtirokida hikoya tuzadilar. Shu jarayonda ularning lug'at boyligi oshishi bilan birga, gaplarni to'g'ri tuzish, tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish, ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyati shakllanadi. O'qituvchining vaqti-vaqti bilan rag'batlantirishi o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini orttiradi. Bu o'yindan darsdan tashqari mashg'ulotlarda, to'garaklarda ham bemalol foydalanish mumkin. Masalan: Nafisa, soat, yomg'ir, kitob. «U kim? Bu nima?». Stol ustiga bir qancha predmetlar terib qo'yiladi. O'qituvchi shu predmetlardan birortasini ta'riflaydi. O'quvchilar shu belgilar asosida gap nima haqida borayotganligini topadilar. Bu o'yinning afzallik tomoni shundaki, uni dars davomida o'quvchilar diqqatini jamlash, qo'llariga dam berish maqsadida yoki yangi tovushlar bilan tanishtirish, yangi mavzuni bayon qilish jarayonida foydalanish mumkin. Bu o'yin o'quvchilarda ziyraklik, sinchkovlik sifatlarini va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishga imkon beradi. 7 Masalan: U shar shaklida. Uni mashhur sportchilarimiz ham stadionlarda o'ynaydilar. U yosh bolalarning ham sevimli o'yinchog'i. (javob: koptok). «Topag'on». O'qituvchi biror belgi asosida savol beradi. O'quvchilar shu belgini o'zida aks ettirgan predmetlar nomlarini aytadilar. Eng ko'p to'g'ri javob topgan o'quvchilar g'olib sanaladi. Bu o'yinni o'tkazish o'quvchilarga so'z turkumlari haqidagi dastlabki ma'lumotlar berish jarayonini engillashtiradi. Bundan tashqari, hozirjavoblik, mustaqillik, ziyraklik, ijodkorlik kabi sifatlarni shakllantiradi. Savol: Nima oq rangda? Javob: qog'oz, daftar, bulut, parda, qor, buvimning sochlari, .. «Noto'g'ri jumla». Bu o'yin suratlar asosida o'tkaziladi. O'qituvchi suratni tasvirlab berish davomida suratga tegishli bo'lmagan jumalarni ham ishlatadi. O'quvchilar ziyraklik bilan shu jumlani topishlari lozim. O'quvchilardan bu o'yin davomida ziyraklik, sinchkovlik, kuzatuvchanlik va diqqat talab qilinadi. Ular suratni sinchkovlik bilan kuzatish bilan bir qatorda o'qituvchining hikoyasini ham diqqat bilan tinglab turadilar. Har bir noto'g'ri jumlaning topish ularning o'ziga bo'lgan ishonchi va darsga qiziqishini orttiradi. Bu o'yindan faqat ona tili darslarida emas, darsdan tashqari mashg'ulotlarda ham foydalanish mumkin. «Bo'lishi mumkin emas». O'yin davomida

o'qituvchi matnni o'qiydi. O'quvchilar bo'lishi mumkin bo'lmagan voqealar ifodalangan jumla yoki gapni topishlari lozim. Hazil-mutoyiba bilan o'tadigan bu o'yin ziyraklik, sinchkovlik va kuzatuvchanlikni talab qilishi bilan birga, hikoya tinglash ko'nikmasini shakllantirishga ham yordam beradi. Bu o'yin bir necha marta o'tkazilgach, keyinchalik o'quvchilarga mustaqil ravishda shunday hikoyachalar tuzishni ham topshirish mumkin. 8 Namuna: Dushanba dam olish kuni bo'lgani uchun Olim maktabga bormadi. U singlisi Vazira bilan hayvonot bog'iga bordi. Ular hayvonot bog'ida suvda suzib yurgan sherni, qafasda sayrayotgan baliqlarni va kattakon vahshiy bulbulni ko'rdilar. «Harflarni top». Bu o'yinni og'zaki yoki rasmi testlarda tovushlarning o'rnini topishda qo'llaniladigan rangli to'rtburchak qog'ozchalar vositasida ham o'tkazish mumkin. Bunda ikki xil rangdagi to'rtburchak qog'ozchalar olinadi. O'qituvchi so'zlarni o'qiydi. O'quvchilar esa mustaqil ravishda topish lozim bo'lgan tovush o'rnini bir xil rangdagi, qolgan tovushlar o'rnini ikkinchi xil rangdagi qog'ozchalar bilan ko'rsatadilar. Masalan «ona» so'zidagi «a» tovushining o'rnini rangli qog'ozchalar bilan shunday ko'rsatadilar:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Farbenman V.S. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. Toshkent, Fan, 2000.
2. Qurboniyozov R. Geografiya o'qitish metodikasi. Toshkent, 2001.